

entrevista

A vuit quilòmetres d'Oix, entre la vall de Beget i l'ermita de Sant Aniol d'Aguja, i en un dels contraforts del Comanegra (1.557 metres), el cim més alt de la Garrotxa, el poble abandonat de Talaixà és a sota el Ferran (983 metres), al peu de la serra anomenada també de Talaixà. L'església consagrada a sant Martí ha estat reconstruïda fa poc. També el refugi, que és a la part de la casa de la Canova on va viure en Rodri. Al nucli, per dir-ho d'alguna manera, hi ha (sobretot, hi havia) quatre cases. Entre aquest nucli i els hostals i masos com la Quera o el Vaquer, l'any 1918 hi vivien cap a 130 persones. A la *Geografia general de Catalunya*, Carreras i Candi compta 27 edificis i albergs en tot *Talaxà*, tal com ho escriu ell, però només 103 habitants. L'aïllament, la duresa del clima, el terreny muntanyós i de mala petja, l'aparició del butà, que va substituir el carbó, i la dificultat de poder continuar fent contraban, primer a causa dels carrabiners, després a causa de la Guàrdia Civil i els maquis, van portar que l'última família de Talaixà abandonés la casa de la Masó pels volts dels anys setanta del segle passat. Durant uns deu anys, Talaixà va ser un poble mort. Després van arribar-hi els primers neorurals i els primers *hippies*. En Rodri era un d'ells. Es deia Rodrigo Gómez Rodríguez. Havia nascut l'any 1914 a Huelva, on havia estat miner i guàrdia civil. A Lleó, va aprendre l'ofici de paleta. I a Catalunya, va treballar a la construcció. Després de casar-se i de tenir si més no una filla, va arribar a Talaixà cap a l'any 1985. El dia que va morir, l'endemà del Nadal de l'any 2000, per Sant Esteve, doncs, va ser com si Talaixà morís per segona vegada. Però també va afegir una baula més a la cadena mil·lenària de la seva història, una cadena que semblava que s'havia acabat uns anys abans.

Txiki Trepax

«No és que estiguéssim en contra de la societat, més aviat era que en fugíem»

XAVIER CORTADELLAS > Text

JUDIT PUJADÓ > Fotos

Quatre o cinc anys més tard que en Rodri arribés a Talaixà, també hi va aterrar Josep Marquès Marmi. Tothom el coneix com en Txiki. Va néixer a Barcelona, és il·lustrador, signa amb el nom de Txiki Trepax i va estudiar pintura a la Massana. Professionalment, s'ha dedicat al disseny gràfic. El dia que Judit Pujadó i jo el vam anar a veure a Riudaura estava treballant en una il·lustració titulada *El martiri dels sants funcionaris*. Per raons també professionals, la vaig mirar amb un interès particular. Però amb en Txiki havíem quedat per parlar de Talaixà. Ell va passar-hi llargues temporades durant cinc anys seguits. En Rodri feia poc que hi era, llavors. Poques persones van tractar-lo tant com ell.

—Vaig anar per primera vegada a Talaixà amb un noi que es deia Pedro, que feia d'educador de carrer al barri del Coll de Barcelona. Hi vam anar de colònies amb un grup de nens sense recursos. Jo tenia disset anys. Aquell dia vaig conèixer en Rodri i ens vam fer molt amics.

—**Només hi vivia ell a Talaixà?**

—Quan vaig arribar-hi estava sol. El que no sabia és que de vegades un noi que es deia Bongui passava amb ell alguna temporada.

—**No sé qui és.**

—Era un noi de Valladolid que vivia al bosc. No sé ben bé per què. Era un *hippy*, però portat a un extrem molt ortodox. En Bongui era bru, duia una gran *melena*, sempre estava tocant la flauta i no era gaire xerraire. Tot i això, ens enteníem prou bé.

—**Estava sol?**

—Passava temporades amb en Rodri. Em sembla que jo vaig arribar entremig d'una d'aquestes temporades. Se n'anava un temps i després tornava. Anava a Maians, a Monars, a Can Barrufa, que és a prop de Sant Aniol... També a l'Empordà, perquè hi tenia uns amics *hippies* que feien oli. No sé exactament a on, era una *alma* lliure i nòmada.

—**I com eren aquelles colònies de què parla?**

—No eren gaire res. Portàvem nens de carrer a conèixer el bosc, potser futurs delinqüents, si ningú no estava per ells. Molts no havien sortit mai de la ciutat. Ens vam quedar a Talaixà durant una setmana. Això devia ser l'any 1988 o 1989.

—**No eren un centre cívic?**

—No erem ni això. Ho fèiem tot al carrer. L'Ajuntament o els serveis socials ens devien pagar l'excursió a Talaixà. Era cosa d'en Pedro. Què volies que ens paguessin? El viatge, el menjar i poca cosa més. Dormíem en tendes de campanya.

—**I en Rodri, com els va rebre?**

—Molt bé. Em va fer la sensació que estava molt sol. Quan veia gent es posava molt content. Encara que entenia el català perfectament, sempre vam xerrar en castellà.

—**Havia estat guàrdia civil.**

—I contrabandista. Ja sé que no és tan diferent, però uns tenen papers i els altres, no. Ell no va arribar a Talaixà sol. Va anar-hi amb la idea d'ajudar una família. No sé ben bé d'on eren. De les comarques de Girona, cap a Breda o així. En Rodri treballava per a ells. Aquesta família tenia un fill tòxicoman. La xicota d'aquell fill també ho

era. Com que volien que es desintoxicessin, van comprar tot el poble o, si més no, unes cases de Talaixà. Tampoc no ho sé segur. Però la casa d'en Rodri era seva. Jo vaig conèixer aquell noi. El vaig veure un parell de vegades, era un xic perillós...

—**Perillós?**

—Bé. És el que portava un ionqui, no? De tant en tant, també hi havia amics seus. Tots ionquis o així. En Rodri tenia molta mà dreta amb els joves, els trampejava bé. Al començament volien restaurar una casa (i ell era un bon paleta), fer reviure Talaixà. Van lluitar contra el vedat de la vall d'Hortmoier. Però tots van acabar marxant. Talaixà quedava massa lluny de tot, s'havia d'anar a peu a tot arreu, i hi havia unes quantes hores de camí. I no es van desintoxicar. Quan jo vaig arribar-hi ja es veia que marxarien. Me'n vaig assabentar més tard, que el noi va morir de sobredosi d'heroïna. La xicota no, i va anar a viure a Olot. I en Rodri es va quedar sol a Talaixà.

—**Cobrava per fer aquesta feina?**

—Tampoc no ho sé. Potser li havien comprat la casa. No feia pas cara de tenir gaires diners, ell. Sé que cobrava una petita pensió.

—**I quan es van acabar aquelles colònies?**

—Vaig tornar a Talaixà al cap de quinze dies. Em va agradar tot allò. Molt bon rotllo. Però no hi vaig tornar amb la idea d'instal·lar-m'hi permanentment. De fet, d'hivern sencer no n'hi vaig passar mai cap. Tenia disset anys. Hi vaig estar llargues temporades.

—**I què hi feia?**

—Res. Hi vivia. Teníem un hort *super-guai*. No em preguntis per què, però la terra allà feia unes cebes i unes tomates grosses com no n'he vist mai. I els cogombres, també. Anàvem a comprar a Oix. Baixava o baixàvem a peu, amb una motxilla. Anar i tornar era pràcticament tot un dia. Tres hores i mitja per tornar i un xic menys per arribar a Oix. Saps el que és pujar a aquelles muntanyes amb deu quilos a l'esque-

Et vas fent gran i veus que la vida va de debò, i molt de pressa

na? Sovint, duia una ampolla de conyac per a en Rodri. L'hauria llençat més d'un cop, però els cigalons el feien molt feliç, després de dinar. I a vegades la riera d'Oix anava plena d'aigua i passar el riu era una odissea.

—I Talaixà? També era ple?

—Depèn. Hi havia gent que arribava i gent que marxava. I gent que estava de pas. Vaig conèixer en Nico i l'Olga, em sembla que van tenir mainada a Monars. També hi havia en Ray. I altra gent. Anaven a tocar la flauta al Firal d'Olot. Però a la Canova, en Rodri estava sol.

—Hi havia una mica de vida, doncs.

—De neorurals, sí. I acabaves sempre amb ganes d'anar a veure algun dels veïns i de trobar algú altre. Quan s'està tot un mes sol sense parlar amb ningú, venen ganes de tot. Els de Monars i Maians anaven cap a Beget o Camprodon. Els de Talaixà, cap a Oix. N'hi havia que tenien burros o matxos. Uns havien fet un carro per

anar fins a Beget o a Olot. A Maians recordo que hi havia tres cases habitades. A Monars, no ho sé. Suposo que ara s'ha reconvertit i que també hi ha gent. En total, entre Beget i Montagut, a tota aquella zona, devíem ser disset persones fixes. A més, hi havia els de Barcelona que venien a veure'ns de tant en tant. A Bassegoda no hi havia ningú, però es veia que hi havia viscut gent fins feia poc. I a Lliurona no hi vaig anar mai. Massa lluny.

—Quines feines feien?

—Qui més qui menys tothom tenia un hort. I prou feina duia reconstruir les cases. Però no gaire res més. Fèiem pa i formatges. I també artesanía. Anàvem a la Fira de l'Intercanvi de Mieres. Això es portava molt. Contraban, no. S'ha de passar molta gana per fer-ne. Descomptant-hi en Rodri, tots érem molt joves. No és que estiguéssim en contra de la societat, més aviat era que en fugíem. Anàvem al Firal d'Olot i a mercat. Encara avui es veuen alguns neorurals, perquè a

bosc la gent es va reciclant, sempre hi viu gent.

—Anaven canviant.

—Et vas fent gran i veus que la vida va de debò. I molt de pressa. Alguns van començar a fer cooperatives; d'altres, projectes personals, i van marxar. En el meu cas, no sé ben bé per què vaig anar-hi. Quan estava a Can Barrufa, de tant en tant baixava a Oix a fer alguna feina. Sempre hi havia alguna cosa per fer. Amb el que ens pagaven podíem tirar alguns mesos. Menjàvem cigrons i d'altres llegums secs. Jo estava pendent de fer el servei militar, però vaig passar de tot. No em van declarar pròfug perquè em van acabar declarant excedent de contingent. De fet, no m'amoïnava gaire. Ni ho sabia. A més, França era a quatre passes.

—Hi anaven, al Vallespir?

—Jo no. Potser alguns per a tractes de bestiar, perquè alguns tenien ovelles. Jo vaig descobrir que estava bé al bosc. Vaig anar a viure en una cabana de pastor. No diré a on era.

Jo vivia en aquella barraca amb un mussol que remenava la brossa cercant ratolins

—**Més o menys. Pensi que estem fent una entrevista.**

—També per això. No ho dic mai. Hi havia un bosc d'arbres centenaris, alzines i roures força a prop. Encara hi és. Una persona no els abraça. I no vull que els toquin. Diré que aquella barraca o aquella cabana és per allà, baixant pel camí del salt de la Núvia.

—**Del salt de la Núvia també se'n parla a *La punyalada*. L'ha llegida?**

—Sí, a l'escola, però ja no me'n recordo. Vaig descobrir aquella barraca perquè m'ho va comentar en Bongui. Hi vaig anar. Estava bé. Hi ha dos pisos: en el de baix, hi tenia la llenya. El de dalt em servia de tot: dormitori, cuina, llar. Com que en Bongui havia anat a viure amb en Rodri, m'hi vaig quedar, però no dic on és perquè no tinc ganes que es descobreixi la part del bosc centenari. Jo hi vivia amb un mussol que remenava la brossa cercant ratolins. Hi vaig estar mesos. Només molt de tant en tant hi passava algú. Una nit de tempesta, a mitjanit van trucar a la porta. Era un noi que venia de l'Índia i que anava a veure el seu pare, que

estava malalt. Tothom anava a l'Índia en aquell temps, però aquell noi duia unes *rastes* llarguíssimes, aquí encara no en duia ningú. Suposo que volia travessar els Pirineus, que se li va fer fosc i que es va perdre. Va veure llum, perquè jo em feia espelmes i tenia foc a terra. També em feia pa amb un forn fet amb mig bidó de petroli i unes pedres refractàries que vaig treure d'una casa abandonada. Aquella nit, abans d'obrir la porta, vaig agafar la destreal per si de cas, no sabia qui podia trucar a aquelles hores lluny de tot, tenia por. Però era una bona persona, es deia Paco i era de Madrid. Va passar la nit a la barraca i li vaig acabar deixant deu mil pessetes que em va tornar al cap de tres anys. Des de Mèxic. I em va regalar una samarreta d'Oaxaca. Em va fer molta il·lusió.

—**I com és això de viure sol al bosc?**

—Primer has d'estar bé amb tu mateix. Sempre hi ha alguna cosa per arreglar. Es viu al voltant de la casa, sense fer cap horari regular. Costa d'explicar. Hi ha un moment, però, que sents que la natura t'accepta i que formes part

de tot allò i que ja no ets un intrús. Els animals se t'acosten. Pensa que els ratolins passaven tranquil·lament per sobre el meu sac, mentre dormia. Les guilles venien a remenar la meva brossa. El mussol aquell s'acostava a veure què pescava, imagino que es trobava a gust allà. Els senglars i els conills o els esquiroles et passen a prop. Hi havia moltes àligues i molts ocells que continuo sense saber què eren. Com el nom de molts arbres. I hi havia les tempestes. No es pot explicar què és passar una tempesta al mig del bosc. S'ha de viure. Tot fa una olor molt forta d'ozó quan cau un llamp a prop. Els gats es queden quietes. És com un ambient tel·lúric. No ho sé explicar millor. Cau un llamp i el temps s'atura. Tot s'atura a uns deu o quinze metres al voltant.

—**Devia haver-hi algun foc.**

—No en vaig veure mai cap, però la Garrotxa és tan humida que perquè es cremi hi has de posar molt d'interès. M'aixecava molt d'hora, encara ho faig. Començava a dibuixar. Si no feia fred, és clar, perquè a la tardor a vegades la prioritat era encendre el foc. Feia tanta fred que no em vaig veure amb cor de passar-hi mai cap hivern. Acabes sent prudent. Em podia fer mal estant tan sol, m'estava setmanes sense veure a ningú.

—**També sense cap dona.**

—Sí, però per això tampoc no cal anar al bosc. De totes maneres, tenia algunes amigues. També es feien algunes festes. Al pic de les Bruixes, per exemple. T'hi apuntaves per les dones, no pas per fer unes quantes hores a peu per anar a una festa. Duraven dos o tres dies. En general, poca cosa. Era més aviat per estar amb gent. Menjàvem, xerràvem, fumàvem porros.

—**I per esmorzar?**

—Menjava una xapata que em feia amb mel que havia anat a comprar al mercat. Era tot un luxe. Dona molta energia. Pensa que només es poden tenir coses que no es facin malbé: mel, cigrons, arròs... A vegades, m'estava cinc dies menjant cigrons. Vaig aprendre a

Miràvem el Ferran, que és una muntanya tan magnètica que té focs de Sant Telm

menjar ortigues com si fossin espinacs. També menjava gerds, mores... No vaig aprendre gaire res. Algun bolet. Però no n'hi havia gaires. Encara que hi hagi molta aigua, a Talaixà l'aigua baixa, no es queda. Anava tot el dia despullat, així no embrutia tant la roba. Hi havia un riu, però l'aigua era massa freda. Més d'un cop, em feia mandra agafar-ne i escalfar-la. Feia foc amb llumins. Ja sé que n'hi ha que fan foc amb pals, però havent-hi llumins, per què has de recular tant en el temps?

—No trobava a faltar la companyia d'algú, encara que fos un gos?

—Jo no. En Bongui en tenia dos: el Trèvol i la Gueisha, però no a Talaixà. Una vegada va quedar aïllat per la neu. Havia muntat un tipi i es va quedar sense res per menjar i aïllat. Es va haver de menjar un dels gossos. Tot allò el va tocar. Vaig assabentar-me que vivia amb parella, la Bel, cosa que em va alegrar molt perquè, si jo era tancat, ell ho era el triple. Ens estàvem dies sense dirnos res. Més o menys tenia la meua

edat. Fa temps que és mort. Em van explicar que una cabra el va envestir i que va caure per un penya-segat mentre feia de pastor.

—A la Garrotxa?

—Sí. Vaig preguntar per ell i em van dir això.

—Bongui quin nom és?

—És un bolet al·lucinogen: psilocibe. Neix a les tifes de vaca.

—I amb en Rodri tampoc no parlava?

—És que en Rodri no callava mai. Sempre tenia coses a dir i, si no, renegava: «Me cago el caballo del ruso que se me está comiendo los pepinos».

—També hi havia un rus?

—Sí. Deia que havia creuat a peu tot Rússia cap a Finlàndia per poder-se escapar. Però, un cop ja era fora, va descobrir que feia un temps que es podia sortir lliurement del país. No em preguntis com va arribar a Talaixà. Sé que durant els Jocs Olímpics es va guanyar

la vida a Banyoles fent de traductor. Era borni. Un galàpet li havia escopit en un ull i l'havia deixat borni.

—A Talaixà?

—Sí. A Talaixà.

—Són perillosos, els galàpets.

—Si els poses en una olla amb una mica de mel i una mica d'esperit de vi, artemisa i alguns ingredients més, fas un beuratge al·lucinogen. Diuen que s'assembla als efectes de l' LSD. En tinc la recepta a casa, però no és pas que a Talaixà en féssim. Me la va passar un amic, que l'havia tret de la seva àvia. El que sí que he pres és *Amanita muscaria*. Ha de ser collida a una altura determinada. Jo recordo que no estava col·locat, però veia el bosc de color blau. Ara, això ja no era a Talaixà.

—I la Guàrdia Civil no la van veure mai?

—Ni la Guàrdia Civil ni tampoc capellans. Gràcies a Déu. Una vegada van venir els militars. Feien maniobres,

Talaixà era el somni d'en Rodri, el seu projecte, el lloc on hi havia casa seva

venien pintats de negre. Ens van regalar unes llaunes d'un color tan verd que, si no les obries, no podies saber si eren de préssec o de tonyina. D'antics habitants de Talaixà tampoc no en venien. Em sembla que a en Rodri li havia venut la casa el ferrer. No el vaig veure mai. El que sí que venien eren molts excursionistes. A en Rodri l'hi agradava. Més tard, van venir els del Centre Excursionista de Banyoles i van deixar un compte obert a nom d'en Rodri a la carnisseria d'Oix. Però a ell li costava arribar-hi, encara que anava a molts llocs. Era gran, tenia els peus torçats. El van haver de treure dos cops de Talaixà. Un cop perquè li va caure un cairat de l'església. El vaig trobar jo, estès en un bassal de sang. Vaig anar corrents a Oix.

—Com és que havia entrat a l'església?

—Era molt devot, a casa seva tenia un Sant Crist que em feia por. Semblava que et seguís amb la mirada. A sota la rectoria hi tenia conills. Un altre cop, el va pessigar un *garrenc* i també se'l van haver d'endur. A mi em deien *Pimientilla*.

—Per què?

—Perquè em picava molt fàcilment. Recordo quan en Racionero (no l'escriptor, sinó el seu germà) va posar pals perquè volia fer un vedat de caceria a la vall d'Hortmoier. En Rodri es va posar a plorar. Em va afectar molt. Vaig agafar la motoserra i vaig serrar-los. Potser en vaig treure cent cinquanta.

Quins pals! No servien ni per cremar. En aquell temps, a Hortmoier, encara hi havia un parell d'àvies, no sé si en Racionero estava d'acord amb elles. Van acabar marxant.

—I la filla d'en Rodri?

—Ara tinc relació amb una neta d'en Rodri. Em va contactar a través d'una pàgina de Facebook que es diu Amics de Talaixà. Ella va conèixer el seu avi, però no gaire. A vegades li expliquem coses que no sap.

—Com ara què?

—Com ara que en Rodri tenia una ràdio vermella, molt vella, i que estava informat de tot. O que agafava la cafetera amb les mans i que no es cremava de tan dures com les tenia. I que fumava BN. En Bongui o jo anàvem a Oix a buscar-li'n paquets. O que li agradava molt la carn. Nosaltres li'n dúiem. O que li agradaven molt els cigalons de conyac. I que tenia una *fresquera* a prop de la pica. I una taula de fòrmica al costat del Sant Crist. O que va fer una volta amb totxos per poder tenir un forn de pa perquè, de paleta, sabia fer qualsevol cosa. De l'hort, també. Es feia un adob orgànic amb totes les deixalles. De plantes, en canvi, no en sabia res. Com a molt, la planta del cafè envasada. O que a Talaixà, a prop de casa d'en Rodri, hi havia un banc. Ens hi assèiem, menjàvem un cogombre amb sal i anàvem veient com el sol passava. La nostra gran activitat

diària! O que també fèiem obres per aguantar la Canova. O que miràvem el Ferran, que és una muntanya tan magnètica que té focs de Sant Telm. O que, quan plovia, ens posàvem a dins d'un búnquer. O que en Rodri tenia seixanta-molts anys i que, quan pujava amb ell d'Oix, caminàvem molt a poc a poc. «Que se nos va a hacer de noche, tío!», li deia. I, sobretot, que estava tan enamorat de Talaixà que és per això que ho va deixar tot: la dona, la filla, la pensió... Va estar allà fins que l'en van treure, ja malalt.

—Vostè, en canvi, en va marxar, de Talaixà.

—Me'n vaig anar a poc a poc. És com si féssim relleus. Abans que jo hi havia en Bongui, després en Bongui, un altre cop. Avui, hi ha en Jordi, que és molt més jove. Té cura del refugi i porta la pàgina dels Amics de Talaixà. També hi ha en Cisku. Però jo vaig anar marxant a vint-i-dos anys. És que en Rodri podia acabar atabalant-te molt. Volia que es fes una carretera fins a Talaixà. Volia que l'anessin a veure els seus amics. Va arribar un punt que el que jo no podia era viure la seva vida. Talaixà era el somni d'en Rodri, el seu projecte, el lloc on hi havia casa seva. I com que es feia estimar molt, per tothom, avui hi ha una placa que el recorda. Jo també el vaig estimar molt, però era absorbent, molt absorbent. I a la vida, quan ens fem grans, cadascú va trobant el que ha de fer.

